

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomagania przedszkoli w rozwijaniu kompetencji kluczowych dzieci

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kształtowanie kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym

Opis kompetencji

Kompetencje kluczowe **wspierają rozwój osobisty, włączanie w życie społeczne, aktywne obywatelstwo i funkcjonowanie na rynku pracy**. Proces ich kształtowania i rozwijania **trwa przez całe życie**, a jego instytucjonalnym początkiem jest uczestnictwo dziecka w różnych formach edukacji przedszkolnej. W zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹ zostały określone następujące kompetencje kluczowe:

- porozumiewanie się w języku ojczystym;
- porozumiewanie się w językach obcych;

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
- kompetencje informatyczne;
- umiejętność uczenia się;
- kompetencje społeczne i obywatelskie;
- inicjatywność i przedsiębiorczość;
- świadomość i ekspresja kulturalna.

Znajomość definicji i przyjęcie sposobu rozumienia kompetencji zawartych w przywołanym dokumencie jest bazą dla szkoleń opracowanych na podstawie niniejszego ramowego programu.

Specyfika kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym

Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym a rozwój kompetencji kluczowych

Wiek przedszkolny to okres, w którym dziecko musi stawić czoła niezwykle trudnym zadaniom rozwojowym. Czas ten wiąże się z przygotowaniem do pójścia do szkoły. U podstaw realizacji tych zadań stoją: **gotowość dziecka do opuszczenia domu rodzinnego i nabycie umiejętności radzenia sobie w typowych sytuacjach edukacyjnych**, a także **zdolność do funkcjonowania w środowisku rówieśniczym**. W wieku przedszkolnym kształtuje się samodzielność, sprawczość, rozwijają się zmysły, wyobraźnia i intelekt. W rozwoju emocjonalnym dziecka zachodzą ważne zmiany, do których należy zaliczyć nabywanie **sprawności w kontrolowaniu emocji, ich rozumieniu i rozpoznawaniu**.

W sferze rozwoju poznawczego następuje przesunięcie zainteresowań dziecka **z aspektów zewnętrznych, dostępnych zmysłom, w kierunku tego, co wewnętrzne**, niedostępne bezpośredniemu poznaniu – pojawiają się nowe kategorie poznawcze, tj. myślenie słowne oraz początki myślenia intuicyjnego. Dynamiczny **rozwój mowy powala na poszerzenie wiedzy o otoczeniu**, pojawia się zdolność ujmowania rzeczywistości w czasie przyszłym, teraźniejszym i przeszłym, dostrzeganie odmienności poglądów innych osób. **Zabawa** staje się w wieku przedszkolnym **podstawową aktywnością dziecka** – źródłem jego wiedzy o świecie, identyfikatorem postaw moralnych, podstawą do rozwoju słownictwa oraz rozwoju intelektualnego, a także okazją do zawierania i podtrzymywania relacji społecznych z rówieśnikami i dorosłymi.

Naturalne procesy, jakim podlega dziecko w okresie przedszkolnym, pozwalają na jego **stymulację w kierunku kształtowania kompetencji kluczowych**. Wraz z procesami rozwojowymi młodej osoby tworzą się podstawy poszczególnych kompetencji kluczowych, np.

- **rozwój mowy i poszerzania się czynnego słownika** pozwala na rozwijanie porozumiewania się w języku ojczystym i języku obcym oraz kompetencji społecznych i obywatelskich;
- **zabawa jako podstawowa aktywność** dziecka kształtuje inicjatywność, przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturalną;
- **ciekowość i zadawanie pytań** są podstawą do rozwoju kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych oraz umiejętności uczenia się.

Na żadnym etapie rozwojowym zależności między naturalną aktywnością i bezpośrednimi potrzebami dziecka a jego możliwościami nie mają tak bezpośredniego przełożenia na kształtowanie się kompetencji kluczowych jak w wieku przedszkolnym.

Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej dla wychowania przedszkolnego²

Kształtowanie kompetencji w placówce przedszkolnej ma wyjątkowy charakter. Z jednej strony ma na celu **wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę**, a z drugiej – dostarczenie okazji, które pozwolą **wyrobić w nim odpowiednie nawyki i zdobyć umiejętności praktyczne**, a także przez działanie umożliwią kształtowanie odpowiednich **postaw**. Na tym etapie rozwojowym i edukacyjnym na szczególną uwagę zasługują zatem: **modelowanie, naśladowanie pozytywnych wzorców** oraz świadome tworzenie sytuacji pozwalających na **aktywne uczestnictwo, odczuwanie i eksplorację** dostępnej przestrzeni.

Porozumiewanie się w języku ojczystym³

Jest to **zdolność do codziennego komunikowania się** dziecka w środowisku przedszkolnym z dorosłymi i innymi dziećmi. Porozumiewanie się w języku ojczystym jest ukierunkowane i poddane kontroli merytorycznej. Zmierza do stopniowego rozszerzania zarówno w **obszarze wyrażania oraz interpretowania pojęć, jak i myśli, uczuć, faktów i opinii**. Podstawa programowa zakłada rozwijanie umiejętności komunikowania własnych potrzeb (m.in. potrzeby ruchu), emocji (umiejętność rozpoznawania i nazywania podstawowych emocji), a także rozumienia świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu. Przyjmuje się, że dziecko kończące wychowanie przedszkolne powinno **umieć opowiadać o zdarzeniach z przedszkola**, a także **odpowiadać na pytania**.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

³ *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa*, Komisja Europejska – Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1997.

Porozumiewanie się w języku ojczystym to także **zdolność językowej interakcji z otoczeniem** najbliższym dziecku i tym zewnętrznym (np. w sklepie). Kształtowanie tej postawy w przedszkolu to również **ukazywanie kontekstów społecznych i kulturowych**, wskazywanie na konieczność zachowania zgody we wzajemnym funkcjonowaniu podczas nauki, zabawy i sytuacji zadaniowych. Nowa podstawa programowa zakłada, że dziecko **rozumie i wyjaśnia własną przynależność** do rodziny, narodu i różnych grup, zna symbole związane z tymi grupami. Czynniki kulturowe najwyraźniej zarysowują się w zapisach podstawy programowej w kontekście **rozumienia i używania języka mniejszości narodowej i języka regionalnego**. Obszar ten należy rozumieć także jako pomoc w rozwoju mowy dziecka, otwarcie go na świat języka pisanego i mówionego oraz komunikacji wykorzystującej alternatywne kanały przekazu i odbioru.

Porozumiewanie się w językach obcych

Kompetencja związana z porozumiewaniem się w językach obcych w środowisku przedszkolnym wyraża się **w otwarciu dziecka na doświadczenie inności i różnorodności językowej, kulturowej oraz obyczajowej**, a także na wprowadzenie go w sytuacje społeczne odmienne od tych mu znanych. Rozumienie różnic kulturowych oraz uwrażliwienie z jednej strony na ich bogactwo, a z drugiej na kultywowanie lokalnych i narodowych tradycji (w tym językowych) służy otwarciu dziecka, **poszerzaniu jego perspektywy poznawczej i zachęceniu go do aktywnej eksploracji przestrzeni językowej innych kultur**. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym opiera się na prezentacji dorobku językowego, kulturowego i społecznego innych narodów, wprowadzaniu do zabaw językowych, używaniu zwrotów w języku obcym w sytuacjach codziennych – w zabawie i nauce, ukazywaniu korzyści, jakie wynikają z umiejętności posługiwania się językiem obcym (m.in. nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów międzyludzkich, właściwy odbiór oraz interpretacja wzajemnych przekazów). Zapisy podstawy programowej w tym

zakresie stawiają przed przedszkolem zadanie **tworzenia sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur**. Dziecko na tym etapie rozumie i reaguje na bardzo proste polecenia w języku obcym, a przygotowanie do posługiwania się językiem obcym odbywa się przez zabawę.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne

Kompetencje matematyczne realizowane są na etapie wychowania przedszkolnego między innymi w postaci **rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji**. Podstawowe kompetencje naukowo-techniczne odnoszą się do opanowania, wykorzystywania i stosowania wiedzy oraz sposobów i metod objaśniających świat przyrody. Rozwijane są w przedszkolach przez pracę w różnych obszarach, a szczególnie istotne wydają się **działania związane z eksperymentowaniem, sprawdzaniem, powtarzaniem procedur i instrukcji oraz weryfikowaniem wiedzy i odnoszeniem jej do codziennych sytuacji**, które dziecko zna i w których może dokonywać uogólnień i uszczegółowień. Przedszkole powinno stwarzać warunki do samodzielnego działania, wykonywania eksperymentów, odkrywania zjawisk, obserwowania zachodzących procesów, uczestniczenia w zabawach konstrukcyjnych, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania itp.

Kompetencje informatyczne

Sposobami realizacji tej kompetencji stają się w przedszkolu działania zmierzające do **sprawnego korzystania z nowoczesnych źródeł i nośników informacji**. Zastosowanie technik informacyjnych pozwala **ukazać zagrożenia i wzbudza ostrożność** u młodego odbiorcy mediów masowych, ale także **rozszerza odbiór rzeczywistość** społecznej, przyrodniczej i kulturowej. Dziecko

w wieku przedszkolnym stopniowo i pod kontrolą **wprowadzane jest w przestrzeń wirtualną**, przez co zyskuje możliwość rozwijania wszystkich pozostałych kompetencji kluczowych. Podstawa programowa zachęca do umożliwienia dziecku **podejmowania samodzielnej aktywności poznawczej**, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Umiejętność uczenia się

Kompetencje związane z uczeniem się są na tym etapie niezwykle istotne – **właściwe wyposażenie dziecka w aparat metodyczny jest inwestycją na całe życie**. Przedszkole to pierwsze metodyczne doświadczenie dziecka z uczeniem się, w tym z uczeniem się konsekwentnym, możliwie świadomym i ukierunkowanym na osiągnięcie konkretnych celów. Ważne z perspektywy właściwego wdrażania do rozwoju tej umiejętności jest **przygotowanie dziecka do różnych form nauki** – pracy grupowej i indywidualnej oraz do różnorodności stylów uczenia się. To również czas wzbudzania motywacji do nauki, kształtowania perspektywy motywacji wewnętrznej, zadaniowej, ukierunkowanie wysiłków. Należy zwrócić uwagę na stworzenie dzieciom sytuacji, w których **uczą się one gospodarowania czasem przeznaczonym na zabawę, współpracują przy wykonywaniu zadania i biorą odpowiedzialność za wynik swoich działań**.

Kompetencja ta jest kształtowana przez **realizację wszystkich obszarów podstawy programowej** wychowania przedszkolnego, a rezultaty są ściśle skorelowane z umiejętnościami, postawami i prezentowanymi sposobami pracy nauczyciela. Natomiast zadanie przedszkola w dużej mierze opiera się na tworzeniu warunków umożliwiających **swobodny rozwój, bezpieczną eksplorację** otaczającego świata, **zdobywanie doświadczeń** wspierających samodzielność dzieci, tworzenie sytuacji edukacyjnych **otwierających dziecko na różnorodne sfery aktywności człowieka**. Ważnym elementem pracy wychowawcy jest zatem

doskonalenie warsztatu oraz podejmowanie działań ze świadomością powiązań procesów edukacyjnych z funkcjonowaniem społecznym i aktywnością codzienną dziecka.

Kompetencje społeczne i obywatelskie

Kompetencje społeczne i obywatelskie, rozumiane jako **zdolność do stopniowego wychodzenia poza obszar rodziny**, zmierzają do tego, by stwarzać dziecku warunki do pracy z innymi, w grupie, by mogło podejmować odpowiedzialność za grupę. Przedszkole winno stać się miejscem **budowania samorządności dzieci**. Należy włączać je w część procesu podejmowania decyzji oraz poznawania przesłanek prowadzących do ich podejmowania.

Na tym etapie istotne jest, aby dziecko **zrozumiało obyczaje i sposoby funkcjonowania osób w różnych społeczeństwach i środowiskach**, dostrzegało **różnorodność zachowań**, a stopniowo też **różnorodność postaw**, aby zmierzało w kierunku **dokonywania wyborów, które mają realne konsekwencje i warunkują funkcjonowanie w grupie**. Bardzo ważne jest wzbudzanie zainteresowania dzieci otoczeniem domu i przedszkola, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz wspólnego dobra i pracy w dziecięcym wolontariacie na miarę ich możliwości. Nowa podstawa programowa w nieco większym uproszczeniu pokazuje te kompetencje. Choć pojawiają się w niej również aspekty związane z wartościowaniem własnego zachowania, wyrażaniem szacunku wobec innych, budowaniem poczucia własnej wartości, obdarzanie uwagą dzieci i dorosłych, sprawną komunikacją interpersonalną, rozpoznawaniem, rozumieniem i poszanowaniem emocji własnych oraz innych osób itp.

Inicjatywność i przedsiębiorczość

Poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość należy rozumieć jako **zdolność do wcielania pomysłów w czyn**. Kompetencja ta obejmuje działania zmierzające do **rozwoju poczucia sprawstwa**. Wychowanie przedszkolne koncentruje się na kształtowaniu umiejętności **planowania działań oraz wdrażaniu do konsekwentnego ich realizowania**. Umiejętność ta inicjowana jest w przedszkolu np. przez **pracę metodą projektu edukacyjnego oraz uczestnictwo w wydarzeniach, programach i akcjach tematycznych**. Inicjatywność i przedsiębiorczość są rozwijane wielopłaszczyznowo, i co ważne, ich elementy powinny być obecne podczas wszystkich działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych, w których uczestniczy dziecko. W zapisach podstawy programowej zostało to podkreślone w zadaniach przedszkola, w których duży nacisk położono na stwarzanie dziecku warunków do **samodzielnego eksplorowania świata, eksperymentowania, doświadczania**.

Świadomość i ekspresja kulturalna

Praca w obszarze świadomości i ekspresji kulturalnej ukierunkowana jest na **twórcze wyrażanie idei, doświadczeń i emocji za pośrednictwem różnorodnych środków ekspresji**: muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych. Doświadczania takie pozwalają na wyrażenie przez dziecko różnorodnych stanów emocjonalnych, wyzwolenie pozytywnych emocji, a przez to otwarcie się na nowości. Wzmacniają inicjatywę i pomagają w nawiązaniu relacji. Podstawa programowa obliuguje do tego, by przedszkole dawało dziecku **możliwość nie tylko poznawania i odtwarzania rzeczywistości związanej z kulturą i sztuką, ale również eksperymentowania z rytmem, głosem, dźwiękiem, ruchem, grafiką**. W kształtowaniu tej kompetencji ważne jest zachęcanie

dzieci do poznawania, przeżywania oraz kreowania kultury regionalnej i narodowej, jak również ukazywanie różnorodności zasobów i tradycji kulturowych innych narodów.

Wspieranie dzieci w wieku przedszkolnym w rozwijaniu kompetencji

Kształtowanie kompetencji kluczowych na etapie wychowania przedszkolnego jest realizacją naturalnych potrzeb dziecka i w takim ujęciu powinno być wdrażane przez placówki przedszkolne. Sukcesem nauczycieli, którzy pracują na tym etapie edukacyjnym, będzie **dostrzeżenie przenikalności zakresów kompetencyjnych, ich spójności z aktywnością dziecka oraz wykorzystanie okazji, by je rozwijać w sytuacjach z życia codziennego**. W sposób szczególny środowisko przedszkolne sprzyja wszechstronnemu rozwijaniu kompetencji dziecka i synchronicznemu łączeniu procesów edukacyjnych oraz wychowawczych. Daje to możliwość kształtowania wszystkich składowych kompetencyjnych – wiedzy, umiejętności i postaw. Dla świadomego i planowego rozwijania kompetencji kluczowych nauczyciele przedszkolni powinni **znać charakterystykę każdej z ośmiu kompetencji, umieć ją dostosować do możliwości wieku przedszkolnego, dobrać metody realizacji treści oraz wykorzystać okazje, które sprzyjają rozwojowi każdej z nich**. Istotna dla rozwoju kompetencji jest współpraca przedszkola z instytucjami, organizacjami i przedsiębiorstwami funkcjonującymi w lokalnym środowisku.

Opisany poniżej profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym został szczegółowo określony w podstawie programowej przez wskazanie efektów. Uwzględniając zawarte w dokumencie zapisy, warto zwrócić uwagę na wyniki kształcenia, które mają **charakter transobszarowy**. Realizowane są w różny sposób z pomocą szerokiej gamy metod i technik, ponieważ dziecko uczęszczające do przedszkola należy **uwrażliwiać na społeczny kontekst kompetencji, ukazywać ich rozwojowy charakter**

oraz podkreślać konieczność pracy nad nimi przez całe życie. Nie mają one charakteru ostatecznego, podlegają ciągłej aktualizacji i muszą być weryfikowane (autoweryfikacja i konfrontacje z innymi osobami). Należy mieć na uwadze, że wiele wymagań związanych z poszczególnymi kompetencjami kluczowymi obliuguje do wyjścia poza zapisy podstawy programowej, dostosowania do możliwości danej grupy dzieci, zasobu wiedzy, umiejętności i doświadczeń, z jakimi zaczynają one edukację w danym roku.

Profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym

Wiedza

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- wie, jakie **zasady panują w przedszkolu** oraz dostrzega fakt, że mają one zastosowanie również w innych kontekstach sytuacyjnych (wie, że podobne reguły występują w szkole, pracy i miejscach publicznych), dostrzega **uniwersalny charakter wiedzy** zdobytej podczas zajęć w przedszkolu;
- zna **podstawowe reguły językowe**, stosuje poprawnie zwroty języka polskiego oraz ma bogaty zasób słów pozwalających mu na wyrażanie podstawowych potrzeb;
- zauważa **potrzeby i emocje innych dzieci** oraz potrafi odnieść się do nich (zareagować adekwatnie do sytuacji);
- rozumie **konieczność szukania pomocy** u innych osób zarówno dorosłych, jak i rówieśników;
- **wie, na czym polega pomiar** oraz przeprowadza pomiary, wykorzystując w tym celu różne sposoby;

- **klasyfikuje i szereguje** elementy otaczającego go środowiska, dostrzegając reguły funkcjonowania przyrody ożywionej i nieożywionej;
- rozpoznaje oraz prawidłowo odczytuje **znaki językowe, piktogramy i ikony**;
- wie, do jakiej **wspólnoty narodowej, etnicznej i językowej** należy;
- uświadamia sobie, że **ludzie porozumiewają się za pomocą różnych sposobów i języków**.

Umiejętności

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- wyraża swoje **potrzeby za pomocą komunikatów słownych** i prawidłowo odczytuje komunikaty innych dzieci oraz dorosłych;
- **planuje swoje działania** w sytuacjach edukacyjnych i zabawowych oraz potrafi odnieść się do pomysłów i zadań innych dzieci;
- **pokonuje trudności**, jakie napotyka podczas realizacji swoich pomysłów przez własną aktywność lub przy ukierunkowanej pomocy osób dorosłych;
- **prosi o pomoc**;
- wspierane przez dorosłych **stosuje własne strategie radzenia sobie** w sytuacjach trudnych;
- **respektuje zasady** panujące w przedszkolu, współtworzy zasady zabawy w grupie i innych sytuacjach, ocenia swoje zachowanie w odniesieniu do norm panujących w grupie i placówce;

- wykorzystując różnorodne sposoby zdobywania wiedzy, także te oparte na eksperymentowaniu, doświadczaniu oraz zabawach konstrukcyjnych, **krytycznie odnosi się do uzyskanych informacji**;
- **weryfikuje zdobytą wiedzę** przez doświadczenie własne, eksperymenty kontrolowane oraz dzięki korzystaniu z potencjału innych dzieci i wskazówek nauczycieli;
- **korzysta z technologii informacyjno-komunikacyjnych** w sytuacjach edukacyjnych oraz dostrzega zagrożenia wynikające z ich niewłaściwego zastosowania;
- podejmuje **próby samodzielnego odwzorowywania** liter, cyfr, piktogramów i figur geometrycznych;
- stosuje **różne proste formy ekspresji** – plastyczne, muzyczne, słowne i parateatralne;
- dostrzega **pozaprzedszkolny kontekst zdobytej wiedzy** – potrafi wskazać inne przykłady niż te odnoszące do przestrzeni przedszkolnej;
- **wykorzystuje wiedzę** zdobytą w przedszkolu, w domu i w innych sytuacjach oraz potrafi wskazać możliwości jej rozszerzenia.

Postawy

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- rozumie **znaczenie tworzenia i przestrzegania reguł** panujących w przedszkolu i potrafi zareagować w sytuacji, kiedy są one łamane;
- jest otwarte na **nowe wyzwania i chętnie je podejmuje**;

- dostrzega **potrzebę zdobywania wiedzy**, jej weryfikowania i poszukiwania nowych obszarów do działania;
- jest **chętne do pracy** w różnych obszarach edukacyjnych;
- chętnie **współpracuje z innymi**;
- **samodzielnie poszukuje** okazji edukacyjnych i rozwojowych;
- **wspiera inne dzieci** w codziennych sytuacjach edukacyjnych.

Profil kompetencyjny nauczyciela

Uwzględniając wieloaspektowy charakter pracy nauczyciela wychowania przedszkolnego oraz wyzwania, jakie napotyka on w swojej pracy, wynikające z kierunku rozwoju społeczeństwa europejskiego, należy oprzeć zakres jego oddziaływań na kompetencjach⁴:

- **merytorycznych** (zakres formalnie zdobytej wiedzy uzupełniany na bieżąco przez różnego rodzaju działania samokształcące i doskonalące);
- **psychologiczno-pedagogicznych** (wiedza z zakresu psychologii rozwojowej i wychowawczej oraz umiejętne wykorzystanie tej wiedzy w praktyce);
- **diagnostycznych**, (poznawanie uczniów i ich środowiska);
- **planowania i projektowania oddziaływań edukacyjnych** (planowanie działań, organizacja pracy, kontrola rezultatów);
- **dydaktyczno-metodycznych** (wiedza na temat zasad i metod realizacji procesu kształcenia);

⁴ W. Strykowski, *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „Neodidagmata”, nr 27/28, Poznań 2005.

- **komunikacyjnych** (wiedza na temat procesu komunikowania się, a także umiejętność efektywnego nadawania i odbierania komunikatów);
- **medialnych i technicznych** (organizacja warsztatu pracy własnej i pracy dziecka);
- **autoedukacyjnych** (planowanie i prowadzenie własnego rozwoju).

Z powyższych kompetencji wynika określona wiedza, umiejętności i postawy, jakimi powinien wykazywać się nauczyciel wychowania przedszkolnego.

Wiedza

Nauczyciel:

- **wyodrębnia i interpretuje poszczególne kompetencje kluczowe** oraz zwraca uwagę na społeczne uzasadnienie ich rozwoju, począwszy od edukacji przedszkolnej;
- wykazuje **biegłą znajomość problematyki związanej z rozwojem dzieci** w wieku przedszkolem oraz projektowaniem, realizacją i oceną efektywności oddziaływań edukacyjnych;
- wymienia, identyfikuje i opisuje **psychospołeczne i pedagogiczne uwarunkowania kształtowania kompetencji kluczowych** dzieci w wieku przedszkolnym;
- **wskazuje możliwości** kształtowania poszczególnych kompetencji kluczowych na kolejnych etapach rozwojowych;
- rozpoznaje **społeczne i jednostkowe konsekwencje wynikające z braku wsparcia** dziecka w rozwoju jego potencjału;

- **poszukuje informacji** dotyczących możliwości rozwoju potencjału dziecka oraz potrafi zaangażować w ten proces innych nauczycieli, rodziców i osoby z otoczenia dziecka;
- dostrzega **specyficzne sposoby osiągnięcia kompetencji kluczowych** w perspektywie wymagań edukacyjnych przedszkola, dalszej edukacji szkolnej oraz edukacji przez całe życie.

Umiejętności

Nauczyciel:

- **stosuje metody nauczania i kształtuje postawy** zalecane w pracy w przedszkolach oraz potrafi wskazać możliwości ich użycia w kontekście rozwoju kompetencji kluczowych;
- **diagnozuje potencjał dziecka** w odniesieniu do poszczególnych kompetencji, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji kluczowych;
- **ogniskuje proces dydaktyczny i wychowawczy** wokół wszechstronnego rozwoju kompetencji kluczowych dzieci;
- **projektuje działania edukacyjne w sposób zindywidualizowany**, uwzględniając potrzeby dziecka, możliwości własne oraz placówki;
- potrafi **powiązać treści edukacyjne** przewidziane dla dzieci trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolletnich **z kontekstem społecznym**;
- **wykorzystuje technologie informacyjno-komunikacyjne** do doskonalenia procesów edukacyjnych;
- **przeprowadza analizę swoich działań** oraz modyfikuje sposoby pracy w zależności od potrzeb dzieci na różnych etapach rozwojowych oraz dzieci o różnych poziomach rozwoju kompetencyjnego;

- **korzysta z pomocy specjalistów** w sytuacjach wymagających specjalnego wsparcia rozwoju kompetencji dziecka;
- **motywuje rodziców, innych nauczycieli i opiekunów** do podejmowania wysiłku w kierunku wspierania dziecka w rozwoju poszczególnych kompetencji;
- **współpracuje** z instytucjami, przedsiębiorstwami i organizacjami z otoczenia przedszkola w działaniach na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych dzieci.

Postawy

- **szanuje innych ludzi**, jest otwarty na odmienność i tolerancyjny w kontaktach z innymi osobami;
- **przestrzega praw dziecka**,
- jest gotowy **analizować i eliminować czynniki, które zagrażają** podstawowym zasadom współżycia społecznego;
- jest ukierunkowany w swoich działaniach na **utrzymywanie partnerskich kontaktów** z innymi nauczycielami, rodzicami, przedstawicielami środowiska lokalnego oraz innymi placówkami oświatowymi;
- wykazuje **gotowość do pracy zespołowej** zarówno z dziećmi, jak i dorosłymi;
- dąży do **własnego rozwoju** w obszarze kompetencji kluczowych.

Adresaci szkolenia

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni i trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomagania przedszkoli w obszarach związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci

Cele szczegółowe

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu dzieci do funkcjonowania w społeczeństwie i w dorosłości;
- rozumie potrzebę holistycznego rozwoju kompetencji kluczowych i wpływ procesu nauczania/uczenia się dzieci w wieku przedszkolnym na ich kształtowanie;
- wskazuje metody i techniki nauczania/uczenia się służące rozwijaniu kompetencji kluczowych i warunki służące ich realizacji na etapie wychowania przedszkolnego;
- zna założenia kompleksowego wspomagania przedszkoli i zadania instytucji systemu wspomagania;
- prowadzi wspomaganie przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik nauczania/uczenia się;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu holistycznego kształtowania kompetencji kluczowych;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie przedszkoli.

Tematy modułów

Moduł I. Wspomaganie pracy przedszkola – wprowadzenie do szkolenia.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.

Moduł III. Przedszkole jako organizacja ucząca się – czynniki warunkujące rozwój kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym.

Moduł IV. Rozwijanie kompetencji kluczowych w wychowaniu przedszkolnym.

Moduł V. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.

Moduł VI. Metody i techniki pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym w obszarze rozwijania kompetencji kluczowych.

Moduł VII. Wspomaganie pracy przedszkola w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci.

Moduł VIII Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania przedszkoli.

Forma realizacji

Szkolenie *blended learning*

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – około 70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – około 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Okolo 20 osób

Treści szkolenia

Moduł I. Wspomaganie pracy przedszkola – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania przedszkoli i zadania instytucji systemu oświaty odpowiedzialnych za wspieranie przedszkoli;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania przedszkola: specjaliści ds. wspomagania, ekspertów, dyrektora przedszkola, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania przedszkoli.

- Etapy procesu wspomagania przedszkoli: diagnoza pracy przedszkola, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy przedszkola, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania przedszkoli.
- Wymagania państwa wobec przedszkoli i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.
- Znaczenie ewaluacji pracy przedszkola (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy przedszkola.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania, eksperta, dyrektora przedszkola, nauczycieli oraz innych pracowników przedszkola.
- Charakterystyka zadania uczestników szkolenia polegającego na wspomaganiu trzech przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dn. 1 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 1985).
- Ustawa z dn. 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010).

Więcej informacji dotyczących wspomagania przedszkoli na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: analiza studium przypadku, metaplan, *World Café*, JIGSAW.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych dzieci;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- wyjaśnia rolę przedszkola w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady – definicje.
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.

- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska przedszkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci.
- Zadania osoby wspomagającej przedszkole w procesie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej. Raport Eurydice, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Przedszkole jako organizacja ucząca się – czynniki warunkujące rozwój kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- formułuje wyzwania dla współczesnego przedszkola związane z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci oraz opisuje szanse i zagrożenia z nimi związane;
- określa czynniki zależne od przedszkola, a wpływające na rozwój kompetencji kluczowych dzieci;
- analizuje i wyjaśnia znaczenie zapisów zawartych w wymaganiach państwa wobec szkół i placówek oświatowych dla rozwijania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
- rozumie wpływ kompetencji nauczyciela wychowania przedszkolnego na rozwój kompetencji dzieci;
- identyfikuje czynniki warunkujące wprowadzanie zmian i stosuje tę wiedzę w planowaniu i realizacji wspomagania przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci

Szczegółowe treści

- Przedszkole wobec wymagań współczesnego świata:

- znaczenie kształtowania kompetencji kluczowych dla rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym;
 - czynniki sprzyjające rozwojowi tych kompetencji na terenie przedszkola;
 - czynniki hamujące rozwój tych kompetencji i sposoby ich przewycięzania;
 - wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako wskazówka do tworzenia właściwych warunków dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.
- Profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym w świetle zapisów podstawy programowej i Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczących kompetencji kluczowych – ogólne kierunki wspomagania prowadzonego w przedszkolu.
 - Nauczyciel wychowania przedszkolnego jako jeden z kluczowych czynników wpływających na rozwój kompetencji dzieci – profil kompetencyjny nauczyciela.
 - Wykorzystanie koncepcji organizacji uczącej się do planowania wspomagania w przedszkolu w obszarze kompetencji kluczowych:
 - mistrzostwo osobiste – wspomaganie przedszkola w planowaniu rozwoju zawodowego jego kadry;
 - modele mentalne – analiza przekonań i sposobów postrzegania rzeczywistości wpływających na możliwość kształtowania kompetencji kluczowych dzieci;
 - podzielana wizja – wspólna analiza wyników diagnozy przedszkola w obszarze kompetencji kluczowych dzieci drogą do tworzenia spójnej wizji rozwoju;
 - uczenie się zespołowe – dostrzeganie potencjału i rozumienie ograniczeń w zespole jako zadanie osoby wspomagającej przedszkole;

- myślenie zespołowe – znaczenie współpracy, zespołowego planowania i działania oraz współodpowiedzialności dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M. (red.), Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostęp dn.16.09.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Senge P., *Piąta dyscyplina*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych [materiał filmowy] [online, dostęp dn. 12.06.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające; prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: JIGSAW, analiza studium przypadku, praca z tekstem, analiza dokumentów, psychodrama, dyskusja zogniskowana.

Moduł IV. Rozwijanie kompetencji kluczowych w wychowaniu przedszkolnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje możliwości i potrzeby rozwojowe dzieci w wieku przedszkolnym;
- definiuje elementy ośmiu kompetencji kluczowych i potrafi je odnieść do wieku rozwojowego dziecka;
- wskazuje kierunki wspomagania rozwoju kompetencji kluczowych dziecka przedszkolnego;
- wykorzystuje wiedzę dotyczącą profilu absolwenta przedszkola, stworzonego na podstawie zapisów podstawy programowej kształcenia ogólnego i definicji kompetencji kluczowych, do planowania diagnozy pracy przedszkola;
- ma świadomość konieczności holistycznego rozwijania kompetencji kluczowych w przedszkolu.

Szczegółowe treści

- Wiedza potrzebna z punktu widzenia osoby wspomagającej, dotycząca profilu absolwenta przedszkola, w świetle zadań rozwojowych wieku przedszkolnego.
- Dynamika rozwoju kompetencji dziecka rozpoczynającego edukację przedszkolną a kompetencje kluczowe dziecka kończącego etap edukacji przedszkolnej:
 - określenie wskaźników rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym w zależności od wieku.

- Przedszkole jako placówka wspierająca rozwój – diagnoza stanu wyjściowego:
 - analiza źródeł pozwalająca na identyfikację potrzeb przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci;
 - rozpoznanie indywidualnych kompetencji kluczowych dzieci prowadzone przez nauczycieli (sposób prowadzenia rozpoznania ze szczególnym uwzględnieniem obserwacji, analiza wyników, wnioski) a wiedza dotycząca potrzeb rozwojowych przedszkola jako organizacji.
- Metody i narzędzia do prowadzenia diagnozy pracy przedszkola jako miejsca kształtowania kompetencji kluczowych:
 - realizacja celów oraz wymagania określone w podstawie programowej (z wykorzystaniem adekwatnych strategii pracy) jako droga rozwijania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
 - środowisko fizyczne przedszkola jako czynnik znaczący dla budowania kompetencji dzieci;
 - możliwości oraz ograniczenia oddziaływania dorosłych na rozwój dziecka w kontekście kształtowania kompetencji kluczowych – analiza wpływu osobistego nauczyciela;
 - rola swobodnej zabawy i zabawy kierowanej w rozwijaniu kompetencji kluczowych dzieci;
 - związek wspierania samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym z kształtowaniem kompetencji kluczowych;
 - współpraca z rodzicami dzieci jako istotny czynnik warunkujący efektywność oddziaływań w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci;
 - środowisko lokalne (wiejskie, miejskie) jako zasób przedszkola w rozwijaniu kompetencji kluczowych dzieci.

- Wyznaczanie kierunków pracy przedszkola przez formułowanie celów związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci:
 - cele krótkofalowe wychowania przedszkolnego (realizacja zadań charakterystycznych dla tego okresu);
 - cele średniofalowe wychowania przedszkolnego (przygotowanie do roli ucznia);
 - cele długofalowe wychowania przedszkolnego (przygotowanie do samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności przez całe życie – *lifelong learning*, oraz ukazanie na tym tle poszczególnych kompetencji kluczowych);
 - znaczenie formułowania ww. celów dla procesu wspomagania przedszkola.
- Kierunki pracy przedszkola związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych dzieci:
 - Jak wybierać priorytety w obszarze rozwoju kompetencji kluczowych dzieci?
 - Jak integrować pracę nauczycieli wokół kompetencji?
- Holistyczne podejście do rozwijania kompetencji kluczowych.

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A., Czub M., Kaczan R., Rycielski P., Znaczenie edukacji przedszkolnej, IBE, „Biblioteka Entuzjastów Edukacji”, nr 1/2013 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Diagnoza przedszkolna i wspomaganie dzieci w osiąganiu gotowości do nauki w szkole. Materiały edukacyjne dla nauczycieli wychowania przedszkolnego, ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 12.06.2016].

- Dumont H. (red.), Istanc D., Benavides F., *Istota uczenia się*, Wolters Kluwers, Warszawa 2013.
- Kozłowska E., Kurowska M., Kozyra A., Soból A., *Zabawa i nauka w grupie. Jak to powiedzieć...? Zabawa i nauka w grupie*, z. 2, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006 [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Koźniewska E., Matuszewski A., Zwierzyńska E., *Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5). Obserwacyjna metoda dla nauczycieli*, ORE, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Magdalena Czub (red.), *Diagnoza funkcjonowania społeczno-emocjonalnego dziecka w wieku od 1,5 do 5,5 lat*; IBE, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Marzano R. J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Matejczuk J., *Opieka i wychowanie. Wiek przedszkolny*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria II, *Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Matejczuk J., *Rozwój dziecka. Wiek przedszkolny*, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Michałak R., Misiorna E., *Konteksty gotowości szkolnej*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Muchacka B., Włoch W., *Wieloprofilowy arkusz oceny przystosowania szkolnego 6-latków*, ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 12.06.2016].

- Ratajczyk R., Mielcarek M., Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju. Wiek przedszkolny, [w:] Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria IV, *Monitorowanie rozwoju w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).
- Szczepkowska-Szcześniak K., Uniszewska K., Pielaszek L., Suchocka M., Osiąganie samodzielności. Droga do samodzielności. Przygotowanie na przyjęcie dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z. 3, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006 [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Tołwińska-Królikowska E. (red.), Małe przedszkole w każdej wsi, Federacja Inicjatyw Oświatowych, Warszawa 2007 [online, dostęp dn. 12.06.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, bank pomysłów, poker kryterialny.

Moduł V. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg proces uczenia się;
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między dzieckiem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki związane z organizacją pracy przedszkola sprzyjające procesom uczenia się;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganiu przedszkoli.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
 - etapy procesu uczenia się: od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji;
 - rozwój prostych i złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
 - podmiotowość dziecka w procesie uczenia się;
 - znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
 - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas zdobytą, wiedzy z różnych dziedzin) i hierarchiczne jej porządkowanie;
 - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w przedszkolu oraz codziennym życiu;

- wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
- możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
 - relacje nauczyciel–dziecko;
 - praca zespołowa;
 - metody pracy nauczyciela;
 - indywidualizacja nauczania;
 - organizacja przestrzeni przedszkola.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych dzieci:
 - wiedza o przebiegu procesu uczenia się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy przedszkola;
 - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., *Dobrze zorganizowana aktywność i bierność*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

- Dumont H., Istanc D., Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., *Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., *Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni*, System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Tędziągolska M., *W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?*, System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, metoda 5Q, sześć myślowych kapeluszy de Bono.

Moduł VI. Metody i techniki pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym w obszarze rozwijania kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wykorzystuje różne źródła informacji (wyniki analizy planów pracy przedszkola, programów realizowanych w przedszkolu) do wsparcia placówki w planowaniu zmian w obszarze rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wskazuje na skuteczne sposoby dochodzenia do efektów kształcenia w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych, biorąc pod uwagę rozwój dziecka trzy-, cztero-, pięcio- i sześciolatniego;
- wykorzystuje wiedzę dotyczącą metod i technik pracy, które służą kształtowaniu kompetencji, w planowaniu własnych zadań jako osoby wspomagającej;
- rozumie wartość metody projektu dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym i wspiera nauczycieli w jej wykorzystaniu.

Szczegółowe treści

- Analiza treści programowych pod kątem:
 - poszczególnych kompetencji;
 - możliwości realizacji tych treści w grupach trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolatków;

36

- łączności treści i przenikania się zakresów kompetencyjnych.
- Analiza informacji i wnioski z diagnozy pracy przedszkola jako podstawa planowania działań rozwojowych.
- Wykorzystanie metod i form pracy w rozwijaniu kompetencji dzieci w przedszkolnych:
 - metoda tworzenia map pojęciowych;
 - metoda twórczego myślenia J. Osborne’a;
 - ruch rozwijający V. Sherborne’a;
 - metody parateatralne: technika zmiany ról, drama, pantomima, teatr palcowy, teatr kukielkowy, teatr cieni;
 - dziecięca matematyka E. Gruszczyk-Kolczyńskiej i E. Zielińskiej;
 - metoda C. Orffa;
 - odmienna nauka czytania wg I. Majchrzak;
 - metoda aktywnego słuchania muzyki według B. Strauss;
 - metoda barwno-dźwiękowa H. Metery;
 - naturalna nauka języka – program nauki czytania powstały z inicjatywy W. Pye;
 - metoda opowieści ruchowej J.C. Thulina;
 - metoda gimnastyki twórczej (ekspresyjnej) R. Labana;
 - gimnastyka rytmiczna A. i M. Kniessów;
 - wybrane metody nauczania języka angielskiego – *Working with the voice, Role-play technique, Mime and pantomime, Guesswork or puzzle, Total Physical Response, Etude or theater scene.*

- Znaczenie wiedzy dotyczącej form i metod pracy w przedszkolu dla osoby wspierającej przedszkole w planowaniu działań.
- Projekt edukacyjny w przedszkolu – przykład metody służącej rozwojowi kompetencji kluczowych w sposób zintegrowany:
 - etapy tworzenia projektów edukacyjnych;
 - określanie problematyki projektów w kontekście wybranej kompetencji kluczowej;
 - zastosowanie metod i narzędzi właściwych w pracy z dziećmi trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolletnimi;
 - wybrane sposoby dokumentowania realizacji projektów;
 - wykorzystanie potencjałów środowiska i najbliższego otoczenia przedszkola podczas realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych;
 - znaczenie wiedzy dotyczącej pracy metodą projektu dla osoby wspomagającej przedszkole.

Zasoby edukacyjne

- Adamski P., Scenariusze zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem aplikacjami interaktywnych do programu edukacji przedszkolnej „Przedszkole przyszłości”, ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.
- Helm J. H., Katz L.G., *Mali badacze – metoda projektu w edukacji elementarnej*, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Warszawa 2003.

- Iluk J.(red.), *Nauczanie języków obcych w przedszkolu i na etapie wczesnoszkolnym na przykładzie języka niemieckiego*, Akademickie Centrum Kreatywności, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Iluk J., *Teoria i praktyka nauczania języków obcych w przedszkolu*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4/2008, s. 48.
- Jaworowska A., *Rozwijanie sprawności receptywnej w przedszkolnym nauczaniu języka obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4/2008, s. 59.
- Jąder M., *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.
- Kruk J., *Doświadczenie, reprezentacja i działanie wśród rzeczy i przedmiotów: projektowanie edukacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008.
- Malec M., Szawurska A., Galas U., Dzik M., Ryżewski R., *Zestaw 50 scenariuszy zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem aplikacji interaktywnych i aplikacje multimedialne*, ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Poziomek U., Marszał D., Skrobek A. M., Woźniak M., Żurawska I., *Przyrodnicza edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Poradnik*, IBE, Warszawa 2016 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Poźniak-Bartkowiak W., *„Mały Przedsiębiorca”. Program wychowania przedszkolnego, poszerzony o treści dotyczące przedsiębiorczości, dla dzieci od 3 do 6 lat*, ORE, Warszaw [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Skura M., Lisicki M., *Matematyka od przedszkola, Metody i zasady wprowadzania pojęć matematycznych. Przygotowanie do rozumienia liczb i posługiwania się nimi*, ORE, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, banki pomysłów, poker kryterialny, gra symulacyjna, projekty i zadanie realizowane indywidualnie i zespołowo, burze mózgów, mapy myślowe, JIGSAW, metoda projektu.

Moduł VII. Wspomaganie pracy przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje i wykorzystuje różnorodne źródła informacji dotyczące pracy placówki przedszkolnej;
- diagnozuje pracę przedszkola pod kątem kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
- planuje działania zmierzające do aktywizacji potencjału członków zespołu nauczycielskiego w celu skutecznej realizacji zadań placówki w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wspiera nauczycieli i dyrektora przedszkola w planowaniu, realizacji i ewaluacji działań na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wyróżnia główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania – dyrektora, nauczycieli, specjalistów ds. wspomagania, ekspertów merytorycznych.

Szczegółowe treści

- Efektywna współpraca w zespole w kontekście procesu wspomagania:
 - wspieranie rozwoju potencjału osobistego nauczycieli wychowania przedszkolnego a potrzeby rozwojowe placówki;
 - współpraca osoby wspomagającej z dyrektorem przedszkola i radą pedagogiczną;
 - współpraca z ekspertem merytorycznym;
 - współpraca przedszkola z rodzicami;
 - współpraca przedszkola z przedstawicielami środowiska lokalnego.
- Profil przedszkola jako jedna z metod umożliwiających diagnozę w środowisku przedszkolnym i wytyczanie kierunków działań.
- Planowanie działań przedszkola na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych:
 - zasady formułowania celów z wykorzystaniem metody SMART;
 - planowanie działań na podstawie wytyczonych celów.
- Rola osoby wspomagającej na etapie wdrażania zaplanowanych działań.
- Monitorowanie działań przedszkola w zakresie pracy nad rozwijaniem kompetencji kluczowych z zastosowaniem metod indywidualnych i grupowych.
- Projektowanie ewaluacji wspomagania w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych dziecka.
- Autoewaluacja pracy specjalisty – wykorzystanie badania w działaniu oraz tworzeniu profilu specjalisty ds. wspomagania.

Zasoby edukacyjne

- Gociłowska A., Szkoła wobec wymagań państwa, ORE, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Kalinowska-Tymińska I., Diagnoza potrzeb rozwojowych szkoły. Kompendium wiedzy dla dyrektorów szkół i przedszkoli, „Bezpośrednie wsparcie rozwoju szkół i przedszkoli poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie lubańskim”, Powiatowe Centrum Edukacyjne w Lubaniu, Lubień 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Lorek M., Kwestionariusz autodiagnozy pracy nauczyciela, [w:] Planowanie, realizacja i ewaluacja pracy nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej, Materiały szkoleniowe, ORE [online, dostęp dn. 23.06.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół i organizowania sieci współpracy i samokształcenia wraz z materiałami szkoleniowymi [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Rogala-Marciniak S., Rogala Ł.T., Coaching. Zbiór narzędzi wspierania rozwoju, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podające: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, banki pomysłów, poker kryterialny, tworzenie map mentalnych, sześć myślowych kapeluszy de Bono.

Moduł VIII. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania przedszkoli

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie przedszkoli;
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta we wspomaganiu przedszkoli;
- identyfikuje swoje deficyty utrudniające prowadzenie wspomagani przedszkoli;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb przedszkola;
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb przedszkola;
 - zaplanowanie form wspomagania i ich realizacji;
 - ocena przebiegu procesu wspomagania i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomagania:
 - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja–zadanie);

- stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja–inni);
- postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja–ja).
- Zasoby zewnętrzne jako pomoc dla osoby prowadzącej proces wspomaganie.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan własnego rozwoju w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie przedszkoli.

Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer–Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Profil kompetencyjny osoby odpowiedzialnej za wspomaganie szkoły, [w:] Hajdukiewicz M. (red), *Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania. Zeszyt 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015 [online, dostępny dn. 16.09.2016]
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE [online, dostęp dn. 16.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: refleksja, autodiagnoza, planowanie, koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.